

Досвід використання нанокompозиту алюмінію в умовах бурякоцукрового виробництва

В.В. Олішевський, кандидат технічних наук, доцент кафедри технологічного обладнання та комп'ютерних технологій проектування, Національний університет харчових технологій,
А.І. Українець, ректор, доктор технічних наук, професор, Національний університет харчових технологій

К.Г. Лопатько, доктор технічних наук, професор кафедри технології конструкційних матеріалів та матеріалознавства, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Н.М. Пушанко, кандидат технічних наук, доцент кафедри технології цукру та підготовки води, Національний університет харчових технологій

Є.М. Бабко, кандидат технічних наук, доцент кафедри технологічного обладнання та комп'ютерних технологій проектування, Національний університет харчових технологій

А.М. Вільченко, головний технолог, ТОВ «Юкрейніан Шугар Компані»

В.В. Костюченко, начальник виробництва, ТОВ «Юкрейніан Шугар Компані»

А.І. Маринін, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, завідувач Проблемної науково-дослідної лабораторії, Національний університет харчових технологій

Т.В. Никитюк, аспірант Проблемної науково-дослідної лабораторії, Національний університет харчових технологій

С.О. Лапшин, аспірант кафедри електричних машин і експлуатації обладнання, Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті розглянуто можливість застосування нанокompозиту алюмінію в процесі екстрагування сахарози з бурякової стружки в умовах цукрового виробництва. Встановлено, що додавання нанокompозиту алюмінію в жомопресову воду в кількості 0,0005 % до маси води дозволяє підвищити чистоту дифузійного соку на 2,0%, а чистоту жомопресової води на 7,3%. При цьому ступінь пресування жому підвищується на 2,35%. За рахунок підвищення чистоти сульфитованого соку на 1,7 % спостерігалось підвищення виходу цукру на 0,15% до маси буряку.

Ключові слова: бурякова стружка, екстрагування, нанокompозит алюмінію, ефект очищення.

В статье рассмотрена возможность применения нанокompозита алюминия в процессе извлечения сахарозы из свекловичной стружки в условиях сахарного производства. Установлено, что добавление нанокompозита алюминия в жомопрессовую воду, в количестве 0,0005% к массе воды, позволяет повысить чистоту диффузионного сока на 2,0%, а чистоту жомопрессової воды на 7,3%. При этом степень прессования жома повышается на 2,35%. За счёт повышения чистоты сульфитированного сока на 1,7% наблюдалось повышение выхода сахара на 0,15 % по массе свеклы.

Ключевые слова: свекловичная стружка, экстрагирование, нанокompозит алюминия, эффект очистки.

The possibility of aluminium nanocomposite application during sugar extraction process from sugar-beet was studied in terms of sugar plant. It was established that addition of aluminum nanocomposite into press-water in amount of 0,0005% by weight of water can increase the diffusion juice purity nearly 2,0 %, and the purity of press-water to 7,3 %. This may increase the degree of pulp moisture to 2,35%. By increasing the purity of thin juice to 1,7%, there was increased sugar produces by 0,15% per mb.

Keywords: beet, extraction, aluminum nanocomposite, thin juice purity.

Технологія цукрового виробництва відноситься до технологій, де існує вдаль поєднання інноваційних наукових підходів до традиційних спосо-

бів проведення процесів. Основним завданням сучасного цукрового виробництва на сьогоднішній день залишається досягнення високої якості кін-

ТЕХНІКА & ТЕХНОЛОГІЇ

цевого продукту одночасно із зниженням матеріальних та енергетичних складових виробництва.

Процес екстрагування сахарози з бурякової стружки передбачає протитечійну обробку сировини спеціально підготовленим екстрагентом [1]. При цьому, одними із основних технологічних показників, які характеризують ефективність даного процесу залишаються чистота дифузійного соку та інших напівпродуктів, та ефект очищення [2]. Ці показники безпосередньо визначають умови проведення послідовних технологічних процесів. Тому, актуальним залишається питання попередження процесу утворення та переходу колоїдів (білкових та пектинових речовин) в дифузійний сік, а розроблення та впровадження ефективних способів екстрагування, що забезпечують зменшення вмісту нецукрів в екстракті, визначають шляхи щодо інтенсифікації даного процесу.

Найбільш простим і ефективним способом інтенсифікації процесу екстрагування є застосування методів попередньої обробки бурякової стружки, в тому числі з використанням хімічних реагентів, що перешкоджають переходу розчинних нецукрів, зокрема білкових та пектинових речовин, в дифузійний сік [3, 4]. Відомо, що іони полівалентних металів (Ca^{2+} , Al^{3+} , Fe^{2+} , Fe^{3+} , Mg^{2+} та ін.) здатні зв'язувати полісахариди клітинних стінок в нерозчинні з'єднання, знижуючи при цьому їх перехід в дифузійний сік. Тому, використання таких реагентів, в основу яких входять речовини з комплексоутворюючими властивостями, дозволить підвищити чистоту дифузійного соку з одночасним збільшенням модуля пружності бурякової тканини.

В останні десятиліття досить інтенсивно роз-

вивається науковий напрям, пов'язаний з розробкою та використанням наноматеріалів на основі металів (титану, заліза, алюмінію та ін.), які за рахунок нанорозмірного діапазону частинок мають високу хімічну активність, зокрема, високу коагулюючу та комплексоутворюючу здатність [5]. Так, досвід використання гідроксиду алюмінію в наноформі як додаткового реагенту в процесі попереднього вапнування дозволяє підвищити ефект очищення за рахунок додаткової коагуляції високомолекулярних з'єднань та речовин колоїдної дисперсності дифузійного соку [6...8].

Метою даної роботи було підтвердження ефективності застосування в промислових умовах нанокompозиту алюмінію в якості комплексоутворюючого реагенту при екстрагуванні сахарози з бурякової стружки. Дослідження проводилися в умовах ТОВ «Юкрєйніан Шугар Компані» в сезон виробництва 2016 року. При проведенні досліджень використовували нанокompозит алюмінію, одержаний методом об'ємного електроіскрового диспергування гранул алюмінію в рідині з низькою електропровідністю [9].

Попередніми лабораторними дослідженнями [10...11] було встановлено підвищення процесу екстрагування за рахунок додавання нанокompозиту алюмінію в жомпресову воду перед подачею в екстрактор.

В умовах виробництва, для дослідження комплексоутворюючих властивостей нанокompозиту алюмінію в діючу апаратурно-технологічну схему бурякопереробного відділення заводу було встановлено додаткове обладнання (рис.1, I). Основним елементом комплексу додаткового обладнання був генератор розрядних імпульсів 1 (а) з

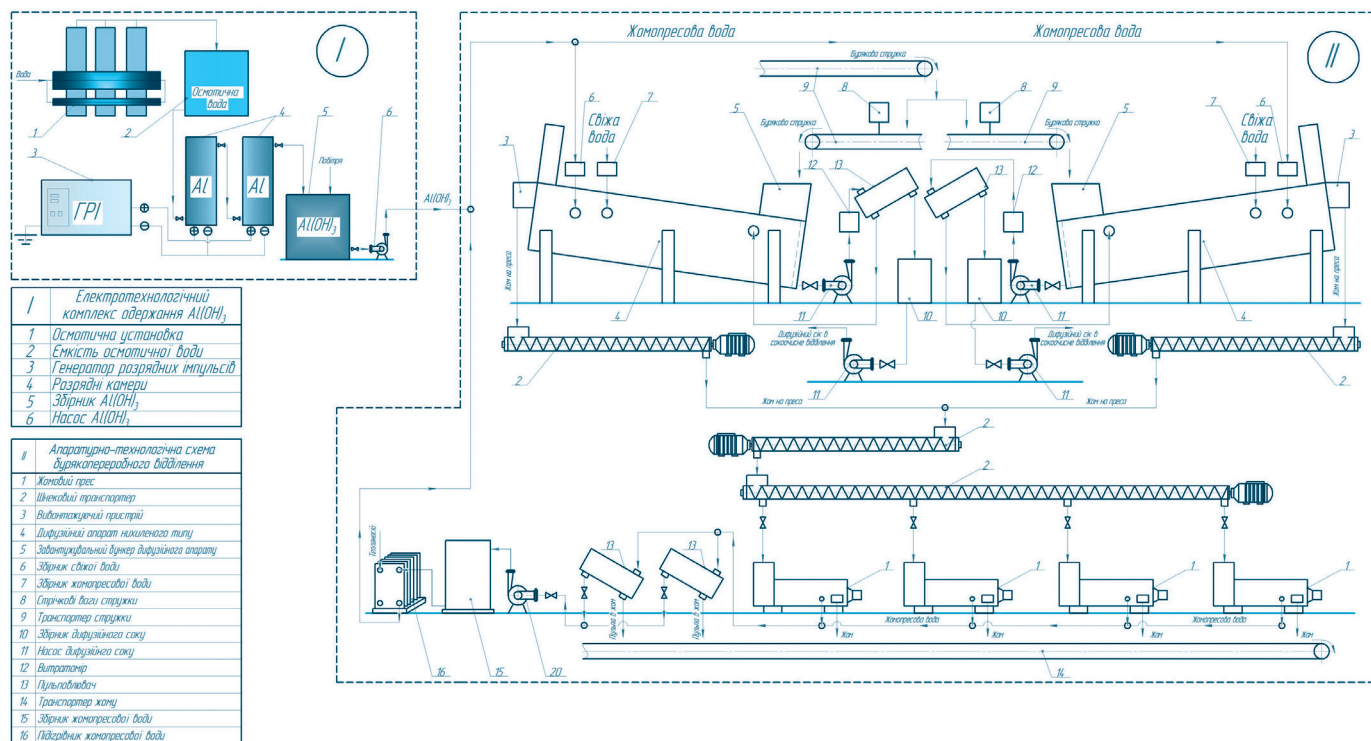
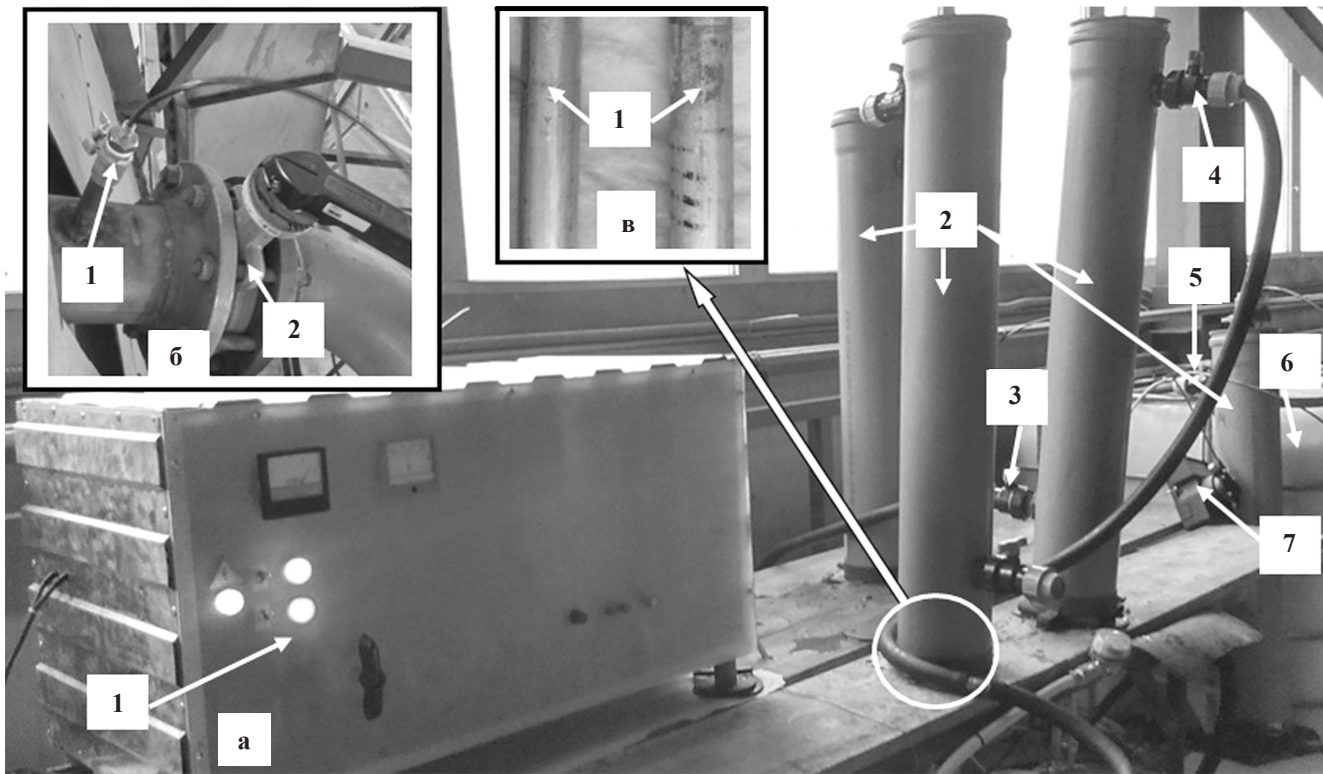

Рис. 1. Апаратурно-технологічна схема процесу екстрагування сахарози з бурякової стружки заводу ТОВ «Юкрєйніан шугар компанії» (II) зі схемою подачі нанокompозиту алюмінію (I)

Рис. 2. Електротехнічний комплекс одержання нанокompозиту алюмінію у виробничих умовах ТОВ «Юкрейніан Шугар Компані»:

а: 1 – генератор розрядних імпульсів; 2 – розрядні камери; 3 і 4 – патрубки подачі води та відведення нанокompозиту алюмінію; 5 – система аерації; 6 – ємкість з нанокompозитом алюмінію; 7 – дозатор нанокompозиту алюмінію; **б:** 1 – патрубок подачі нанокompозиту алюмінію; 2 – система подачі живильної води на екстрагування; **в:** 1 – електродна система

Таблиця 1

Характеристика нанокompозиту алюмінію

Нано композит	Концентрація металу в розчині, г/дм ³	Середній гідродинамічний радіус, нм	Електрокінетичний потенціал, мВ	Електропровідність, мкСм/см ²	pH
Al(OH) ₃	2,10±0,01	125,00±1,2	22,4±0,65	75,15±1,0	7,43±0,01

силовою частиною, побудованою на тиристорній елементній базі (рис.2). Подачу імпульсів струму здійснювали на алюмінієві електроди 1 (в) розрядних камер 2 (а), робочий простір яких заповнювався струмопровідним шаром гранул алюмінію. При роботі генератора осмотична вода через патрубок 3 (а) подавалась в розрядну камеру, а через патрубок 4 (а) колоїд гідроксиду алюмінію направлявся в ємкість 6 з примусовою системою аерації. Характеристика та результати електронної мікроскопії нанокompозиту алюмінію представлено в табл. 1 та на рис. 3.

Апаратурно-технологічна схема процесу екстрагування включала два паралельно працюючих дифузійних апарата 3 (рис.1). Для подачі нанокompозиту алюмінію, в місце подачі жомопресованої води в одному з апаратів було вмонтовано патрубок 1 (б) (рис.2) і дозування реагенту здійснювалось за допомогою мембранного насоса-дозатора 7 (а) (рис.2). Дифузійний сік з двох дифузійних

апаратів після пульпоуловлювачів очищувався за типовою схемою, яка включала прогресивну попередню дефекацію та холодно-гарячу основну дефекацію, I та II сатурацію з фільтруванням на патронних та рамних фільтрах, сульфитацію очищеного соку (див. рис.1).

Результати досліджень впливу нанокompозиту алюмінію на якісні показники напівпродуктів бурякоцукрового виробництва представлено в табл. 2 та на рис. 4 та 5. Визначення технологічних показників напівпродуктів бурякоцукрового виробництва визначали за допомогою методик, рекомендованих в [12, 13].

Як видно з даних табл.2, додавання до жомопресованої води нанокompозиту алюмінію у кількості 0,0005% до маси води дозволяє суттєво підвищити якісні показники соків по «верстату» заводу. Це стосується не тільки покращення якісних показників дифузійного соку (підвищення його чистота на 2%), але й інших напівпродуктів. Так,

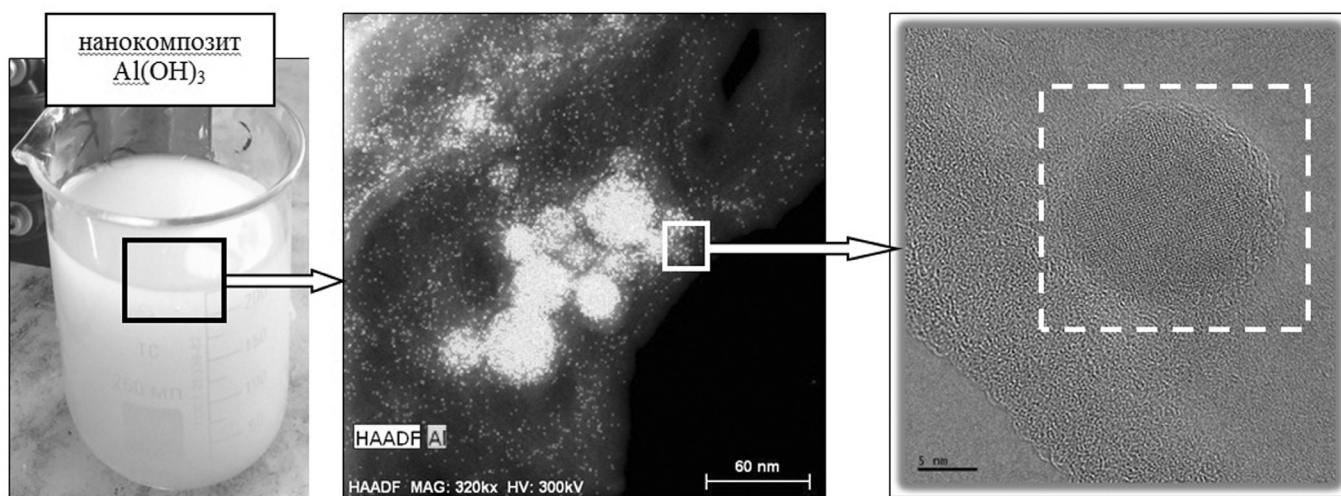

Рис. 3. Електронно-мікроскопічне зображення (STEM-EDS) нанокompозиту алюмінію, одержаного електроіскровим способом

Таблиця 2

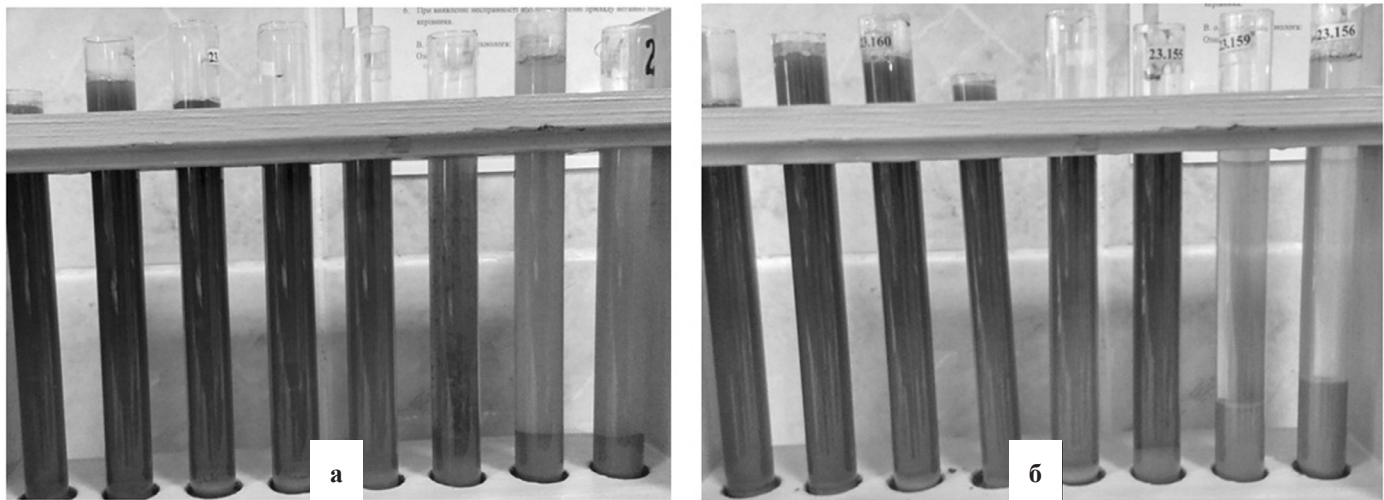
Вплив нанокompозиту алюмінію на продукти бурякоцукрового виробництва

№ п.п.	Схема екстрагування	Нанокompозит алюмінію, % до м.в.	Переддефекований сік				Чистота, %				Ефект очищення, %		Вихід цукру, % до маси буряку
			pH ₂₀	швидкість відстоювання, S ₃ см/хв	об'єм осаду, V ₂₅ %	СР віджагеного жому, %	жомопресової води буряково соку	Чистота дифузійного соку	Чистота сульфатованого соку	дифузійного соку	сульфатованого соку		
1	Типова схема	-	11,2	3,1	25,3	25,0	75,0	86,0	87,2	89,8	9,83	22,62	13,17
2	З додаванням реагенту	0,0005	11,2	2,6	33,2	27,35	82,3	86,0	89,23	91,5	25,83	23,04	13,32

спостерігалось підвищення чистоти жомопресової води, яка подається в установку, а також покращення роботи жомових пресів з можливістю віджимати жом до вмісту сухих речовин 27%. За рахунок впровадження даного заходу зафіксовано підвищення виходу цукру на 0,15%, що є практичним доказом ефективності додавання нанокompозиту алюмінію. Однак, зафіксовано також зменшення швидкості осадження та збільшення об'єму осаду соку попередньої дефекації. Можливо це пов'язано з утворенням дрібніших часток колоїдів в процесі переддефекації. Це питання ви-

магає додаткового дослідження. Однак при цьому не зафіксовано порушень фільтрувальних властивостей соків, а фільтрат та декантат переддефекованого соку мали меншу кольоровість та кращу прозорість (рис. 4).

Таким чином, досягнутий ефект можна пояснити тим, що нанокompозит алюмінію в процесі екстрагування проникає в стружку по каналам пошкоджених під час різання поверхневих клітин, укріплює клітинні стінки за рахунок утворення міцного нерозчинного пектату алюмінію. Можна припустити, що при потраплянні в наповнені

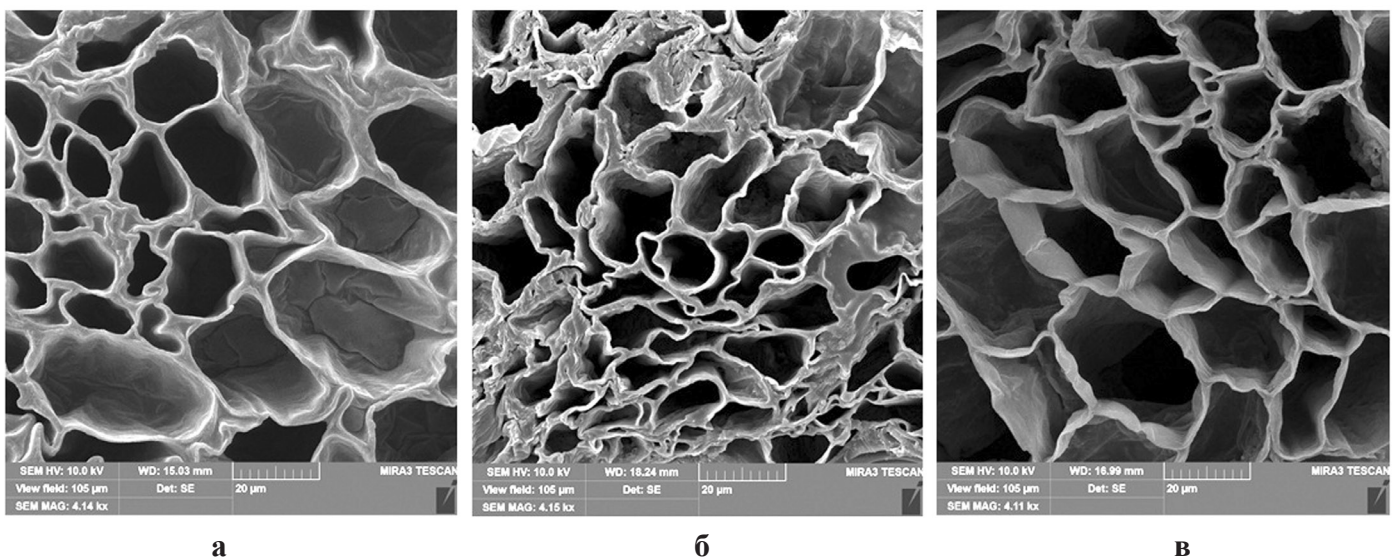

Рис. 4. Вплив нанокompозиту алюмінію на властивості соку попередньої прогресивної дефекації у виробничих умовах ТОВ «Юкрейніан Шугар Компані»
а – типова схема екстрагування; б – з додаванням нанокompозиту алюмінію в процесі екстрагування

клітинним соком вакуолі, реагент частково коагулює високомолекулярні речовини, що покращують дифузію сахарози з клітин в екстрагент. Лабораторні дослідження показали, що клітина структура при цьому практично не змінюється, порівняно з типовою схемою екстрагування (рис. 5). Такі ж комплекси, можливо, утворюються з іншими речовинами колоїдної дисперсності клітинного соку – жирами, сапоніном та ін.

Результати досліджень показали, що застосування нанокompозиту алюмінію, одержаного методом об’ємного електроіскрового диспергуван-

ня при додаванні в жомпресову воду в кількості 0,0005% до маси води дозволяє підвищити чистоту дифузійного соку на 2,0%, а чистоту жомпресової води на 7,3%. При цьому ступінь пресування жому підвищується на 2,35% за рахунок збільшення пружності стружки. Позитивний результат застосування нанокompозиту алюмінію зберігається в подальших технологічних процесах, що дозволило досягти підвищення чистоти сульфатованого соку на 1,7%, а також спостерігалось підвищення виходу цукру на 0,15% до маси буряків. ■

Рис. 5. Електронно-мікроскопічне зображення (SEM) клітин стружки цукрового буряку:
а – до екстрагування (натив); б – типова схема екстрагування; в - з додаванням нанокompозиту алюмінію в процесі екстрагування

Список використаних джерел

1. Силин, П. М. Технологія свеклосахарного виробництва / П. М. Силин // Ч.2. – М. : Пищепромиздат, 1948. – 203 с.
2. Сапронов, А. Р. Технологія сахарного про-

изводства. / А. Р. Сапронов. // – 2-е изд., исправл. и доп. – М.: Колос, 1999. – 495 с.

3. Гусятинська, Н. А. Наукове обґрунтування та розроблення фізико-хімічних методів інтенсифікації вилучення сахарози з цукрових буряків : дис. д-ра техн. наук: 05.18.05 / Наталія Альфредів-

на Густинська // – К., 2008. – 627 с.

4. Баранникова, А. Н. Повышение качества очистки сахаросодержащих растворов с применением алюминийсодержащего сорбента: дис. к-та техн. наук: 05.18.05 / Алла Николаевна Баранникова // – М., 2007. – 161 с.

5. Азаренков, Н. А. Наноматериалы, нанопокрывтие, нанотехнологии: Учебное пособие / Н. А. Азаренков, В. М. Береснев, А. Д. Погребняк, Л. В. Маликов, П.В. Турбин // – Х.: ХНУ им. В. Н. Каразина, 2009. 209с.

6. Патент 104338 UA, МПК C13B 20/00 (2014.01). Спосіб очищення дифузійного соку / В. В. Олішевський, Л. М. Верченко, А. І. Маринін, С. В. Ткаченко, О. В. Ардинський, К. Г. Лопатько; заявник і патентовласник НУХТ. – № a201204314; заявл. 06.04.2012 ; опубл. 27.01.2014, Бюл. № 2, 2014.

7. Верченко, Л. М. Перший досвід застосування реагенту в нанорозмірному стані для додаткового очищення дифузійного соку в бурякоцукровому виробництві / Л. М. Верченко, С. В. Ткаченко, А. І. Маринін // Цукор України: науково-практичний галузевий журнал. 2012. № 12. С. 15 20.

8. Liapina, K. V. The lime purification of sugar-containing solution using high viscosity colloidal solutions / K. V. Liapina, P. G. Dulnev, A. I. Marynin, N. N. Pushanko, V. V. Olishkevskiy // Biotechnologia Acta, V. 8, No 6, 2015. Pp.71 76.

9. Патент на корисну модель 38461 UA, МПК (2006) B22F 9/08 . Пристрій для отриман-

ня колоїдних розчинів ультрадисперсних порошків металів / К. Г. Лопатько, Є. Г. Афтандіянц, А. А. Щерба, С. М. Захарченко, С. А. Яцюк, заявник і патентовласник Національний аграрний університет. – № u200810312; заявл. 12.08.2008; опубл. 12.01.2009, Бюл. № 1, 2009.

10. Українець, А. І. Коагуляційне очищення жомопресової води гелем алюмінію / А. І. Українець, В. В. Олішевський, Н. М. Пушанко, К. В. Ляпіна, А. І. Маринін // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. 2015. 21, № 5. С. 237 243.

11. Українець, А.І. Розроблення ресурсозберігаючого процесу екстрагування сахарози з цукрового буряку з використанням нанокompозиту алюмінію / А. І. Українець, В. В. Олішевський, Н. М. Пушанко, Є. М. Бабко, Т. В. Никитюк // Удосконалення процесів і обладнання – запорука інноваційного розвитку харчової промисловості : матеріали міжн. наук.-практ. конф., 8-10 листоп. 2016 р., м. Київ / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НУХТ. – К. : НУХТ, 2016. – С. 117-119.

12. Инструкция по химико-технологическому контролю и учету сахарного производства. – К. : ВНИИСП, 1983. 476 с.

13. Правила ведення технологічного процесу виробництва цукру з цукрових буряків. Правила усталеної практики (ПУП) 15.83 37 106:2007 / М. М. Ярчук, М. Ф. Калініченко, В. П. Чупахіна та ін. // Видавництво ТОВ «Інформаційно-аналітичний центр «Цукор України». – К. : 2007. – 420 с.

ЦІКАВІ ФАКТИ

Цікаві факти про воду з наукової точки зору

Всі проведені дослідження з водою вказують на те, що вода ще не до кінця вивчена. Її проста структура містить в собі неймовірну кількість секретів і загадок.

Про воду, її фізичні та хімічні властивості часто з'являється нова інформація і звичне уявлення про неї повністю змінюється. А що з цього приводу може сказати наука?

Вода поглинає радіацію, інфрачервоні промені, пропускає спектр світла, видимий неозброєним оком.

У певних умовах замерзання H₂O відбувається і при плюсовій температурі.

Найбільш висока щільність може бути у рідини, охолодженої до + 4°C.

Білкові форми без води не існують.

Перехід з рідкого стану в тверде збільшує об'єм рідини, що нехарактерно для інших речовин.

У природі H₂O в чистому вигляді не зустрічається. Будучи чудовим розчинником, вода містить в своєму складі безліч розчинених речовин.

У порівнянні з іншими рідинами, вода має найбільшу теплоємність.

У рідкій фазі вчені налічують п'ять станів води, а в замерзлому вигляді - чотирнадцять.